

BACHELOROPPGAVE

Bachelor i barnevern

Makten i barnevernet

På hvilken måte kan makt utspille seg når barnevernsarbeidere skal vurdere klienters hjelpebehov?

OsloMet – Storbyuniversitetet

Kandidatnummer: 854

Emnekode: BV3900

Emnenavn: Bacheloroppgave med vitenskapsteori

Studieprogram: Barnevern

Antall sider: 20

Innleveringsfrist: 22. Mai 2023

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	2
1.1 PRESENTASJON AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	2
1.2 AVGRENSNINGER.....	3
1.3 DEFINISJONER AV SENTRALE BEGREPER	3
1.3.1 Klient	3
1.3.2 Barnevernsarbeider.....	3
1.3.3 Makt.....	4
1.3.4 Hjelpebehov	4
1.4 OPPGAVENS OPPBYGNING	4
2. METODE	5
2.1 LITTERATURSTUDIE SOM METODE	5
2.2 SØKEPROSESS.....	5
2.2.2 Kildekritikk og analyse av kildene	6
2.3 FUNN	6
3. JURIDISK OG INSTITUSJONELT RAMMEVERK.....	6
4. TEORETISK UTGANGSPUNKT	8
4.1 FOUCAULTS PERSPEKTIVER PÅ MAKT	8
4.1.1 Diskurser	9
4.1.2 Pastoral makt og maktteknologier	9
4.2 SOSIALKONSTRUKTIVISME.....	10
4.3 BRUKERMEDVIRKNING OG EMPOWERMENT.....	11
5. DRØFTING	12
5.1 BARNEVERNSARBEIDERENS DEFINISJONSMAKT – «GODE NOK FORELDRE»	12
5.2 KAN MAN SKAPE ET HELHETLIG BILDE AV KLIENTENE?	14
5.3 DISIPLINERINGSPROSESSER AV KLIENTENE	17
5.4 BRUKERMEDVIRKNING – EN TILSLØRING AV MAKT?.....	18
6. AVSLUTNING	20
LITTERATURLISTE:	22
VEDLEGG:	26

Eksamen i BV3900, kandidat 854

1. Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Barnevernsfeltet er en del av sosialfaglig arbeid og er et felt preget av både hjelp, kontroll og makt, hvor barnevernsarbeiderne står i en posisjon til å fatte beslutninger og foreta vurderinger som kan få store konsekvenser for klienters liv (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 10). Barnevernsarbeidere har en dobbeltrolle som både kontrollør og hjelper, som skaper et asymmetrisk forhold mellom klient og hjelper. Selv om en i utgangspunktet opplever at man hjelper klienten, kan det være at klienten ikke opplever det samme og isteden føler seg krenket og nedtrykt. Å være bevisst sin posisjon og hvordan makt spiller en rolle i samhandling med klientene mener jeg er sentralt i barnevernsarbeid.

Makt kan være mer eller mindre åpen og synlig, men makt og sosial kontroll kan også ha en mer skjult og uformell side (Norvoll, 2019, s. 6). Denne bacheloroppgaven er skrevet etter at mitt siste emne på studiet, kalt «Barnevern i velferdsstaten - mangfold og minoriteter», virkelig åpnet opp øynene mine for den makten som finnes og skapes i barnevernsarbeideres møte med familier. Både den synlige og den mer skjulte eller ubevisste makten. Emnet fikk meg til å se sammenhengen med flere tidligere emner som har berørt temaene makt og refleksjon, som alle har gitt meg kunnskaper, perspektiver, forståelser og redskaper som jeg kan bruke for å reflektere rundt maktstrukturer i barnevernet. Utdanningen har gitt meg en større forståelse av makt som fenomen, og at makt kan produseres eller utøves på flere måter. Ikke minst har jeg blitt opptatt av viktigheten av å reflektere, være kritisk og bli bevisst hvilke måter makten kan utspille seg på, både den makten man har i sin rolle som barnevernsarbeider og den makten og kontrollen som skjer gjennom samfunnets styring.

Der lover, regler og retningslinjer kommer til kort har barnevernsarbeidere makt til og ansvar for å gjøre skjønnsmessige vurderinger og velge handlinger i møte med klienter og den profesjonelle må gjennom skjønnsutøvingen i hvert enkelt tilfelle tolke situasjonen og vurdere hva som er det beste å gjøre (Jenssen, 2012, s. 24-25). I denne bacheloroppgaven ønsker jeg å undersøke makten som utspiller seg i forholdet mellom klient og hjelper,

spesielt når barnevernsarbeidere skal vurdere hjelpebehov, og se nærmere på hvordan barnevernsarbeideres posisjon gir dem definisjonsmakt. Jeg vil også undersøke hvordan barnevernsarbeiderne kan utjevne og balansere maktforholdet. I lys av dette har jeg valgt følgende problemstillingen for oppgaven:

På hvilken måte kan makt seg utspille seg når barnevernsarbeidere vurderer klienters hjelpebehov?

1.2 Avgrensninger

I denne oppgaven har jeg valgt å undersøke makten i barnevernet. Makt er et bredt begrep, som rommer flere forståelser og perspektiver, og som kan bli forstått på forskjellige måter. I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i Foucaults perspektiver på makt. Siden maktbegrepet er omfattende, er det flere retninger jeg kunne valgt for å undersøke temaet nærmere. For å avgrense oppgaven har jeg valgt å redegjøre for teori og aspekter som jeg anser som relevant i forhold til drøfting av min problemstilling.

1.3 Definisjoner av sentrale begreper

1.3.1 Klient

Mennesker som kommer i kontakt med hjelpeapparatet kan bli omtalt som *klient*, *bruker* eller eventuelt *pasient*. En bruker henviser til det å være mottaker av tjenester (Eide, 2016, s. 27). Skau (2013, s. 28) viser til at begrepet «*bruker*» i flere sammenhenger har erstattet *klientbegrepet*, fordi det oppfattes som mindre belastende og mer likeverdig. I tillegg kobles det gjerne til begrepet medvirkning. Fokuset i denne oppgaven er knyttet til makt, og siden dette kan skape en ulikhet og avstand mellom partene, har jeg valgt å bruke klientbegrepet.

1.3.2 Barnevernsarbeider

I denne oppgaven har jeg valgt å bruke begrepet *barnevernsarbeider*, om profesjonsutøvere som møter klientene. Barnevernsfeltet er vidt, og det finnes flere arenaer hvor en barnevernsarbeider kan arbeide. I denne oppgaven har jeg valgt å avgrense meg til barnevernsarbeidere som arbeider i barnevernets førstelinje, altså i en barneverntjeneste. I min siste praksisperiode var jeg utplassert i en barneverntjeneste, og jeg har derfor valgt å begrense oppgavens omfang til et område jeg har fått kjennskap til.

1.3.3 Makt

Utgangspunktet i denne oppgaven er hvordan makt kan utspille seg når barnevernsarbeideren skal vurdere hjelpebehov. Som Skau (2013, s. 31) sier, så er makt til stede i alle relasjoner mellom klient og hjelper. Definisjonsmakten som barnevernsarbeidere har når de skal vurdere hjelpebehov, er med på å opprettholde maktforholdet. Skau (2013, s. 37) viser videre til at makt kan føre til hjelp, men også at makt og misbruk av makt kan føre til skade. I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i Foucaults perspektiver på makt, noe jeg redegjør nærmere i oppgavens teoridel.

1.3.4 Hjelpebehov

Skau (2013, s. 38) viser til at begrepet hjelp gjerne brukes om handlinger rettet mot å forbedre en eller flere andres helse og/eller livssituasjon, eller forhindre, eventuelt forsinke en forverring. Begrepet hjelp er for mange positivt ladet og kan bidra til positive konsekvenser, men samtidig må man være oppmerksom på at begrepet kan være flertydig. Hjelp kan noen ganger bli gitt på en måte som skader mer enn det gagnar, eller at begrepet «hjelp» blir brukt til å tilsløre og legitimere overgrep (Skau, 2013, s. 38-39). Behov handler om at man har behov for noe, så begrepet hjelpebehov vil jeg i denne oppgaven definere som hjelp som en klient behøver. Det kan diskuteres hvem som bør definere behovet, men i denne oppgaven er det i hovedsak barnevernsarbeideren som skal vurdere og definere hjelpebehovet til klientene.

1.4 Oppgavens oppbygning

I dette underkapittelet vil jeg kort ta for meg oppgavens struktur og oppbygning, og gi en oversikt over temaene i de ulike kapitlene. I det første påfølgende kapittelet kommer oppgavens kapittel to, som omhandler oppgavens metode og en beskrivelse av søkeprosessen for å finne selvvalgt pensum og relevant faglitteratur. Deretter går oppgaven over i oppgavens tredje kapittel som beskriver barneverntjenestens juridiske og institusjonelle rammeverk. Det neste og fjerde kapittelet inneholder en presentasjon av utvalgte teoretiske perspektiver som jeg finner relevant for drøfting av problemstilling. Kapittelet inneholder en beskrivelse av Foucaults perspektiver på makt, sosialkonstruktivisme, brukermedvirkning og empowerment. Foucaults perspektiver og teorier rundt makt er stort og komplekst, og jeg har derfor valgt meg ut enkelte deler og

teorier som jeg anser relevant i forhold til problemstillingen min, som er diskurser, pastoralmakt og maktteknologier. Deretter går oppgaven over til kapittel fem som inneholder drøftingen av valgt problemstilling med bakgrunn i artiklene, de teoretiske perspektivene fra tidligere kapitler og annen relevant faglitteratur. Det sjette og siste kapittel inneholder en avslutning og oppsummering av oppgaven.

2. Metode

2.1 Litteraturstudie som metode

Thomassen (2006, s. 63) beskriver metode som en fremgangsmåte, hvor vi velger å innhente og etterprøve kunnskap om virkeligheten. Samfunnsvitenskapelig metode kan blir beskrevet som veien mot et mål, og handler om hvordan vi skal gå frem for å få informasjon om den sosiale virkeligheten (Johannessen et al., 2021, s.21). Videre om hvordan informasjonen skal samles inn, analyseres og tolkes, og hva informasjonen forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser. I denne oppgaven brukes metoden litteraturstudie. En litteraturstudie handler om å gjøre systematiske litteratursøk, ved at man planlegger en studie ved å finne frem allerede publisert forskning fra rapporter og artikler, og deretter sammenstille kunnskapen man finner (Johannesen et al., 2021, s, 249). En henter data fra eksisterende fagkunnskap, forskning og teori (Dalland, 2020, s. 199). Dataen bruker en til å belyse valgt tema og problemstilling. Med utgangspunkt i problemstillingen min og tema, har jeg dermed valgt ut litteratur som jeg mener er relevant. Det er i tillegg viktig å legge til at min subjektposisjon vil sette preg på tolkningene av disse.

2.2 Søkeprosess

For å finne frem til selvvalgt pensum, andre relevante kilder og sentrale artikler til drøftingen min, som jeg anser som relevante for oppgavens tema startet jeg en strukturell søkeprosess. I denne søkeprosessen brukte jeg ulike databaser, og disse var Oria, Idunn - tidsskrifter, Nasjonalbiblioteket og Google scholar. Jeg har også gjort et såkalt «snøballsøk», ved å gå gjennom referanselistene til artiklene og tekstene jeg fant i de opprinnelige søkene, for finne relevant litteratur. I tillegg har jeg gjort en gjennomgang av litteratur og bøker fra tidligere pensum. I søkene mine har jeg brukt ord som: makt, definisjonsmakt, maktutøvelse, maktstrukturer, Foucault, diskurs, sosialkonstruktivisme, brukervedvirkning og barnevernet. Jeg har søkt på ordene alene og i kombinasjon med hverandre.

2.2.2 Kildekritikk og analyse av kildene

Ved litteraturstudie må man gjøre en vurdering av kildene ved å klargjøre hva slags kilde det er, hva den kan bidra med og hvorfor man vil benytte kilden (Dalland, 2020, s. 204). En del av søkeprosessen var dermed å utføre kildekritikk og analysere kildenes relevans. I

førsteomgang har jeg undersøkt om litteraturen er fagfellevurdert og vurdert årstallene på litteraturen. Jeg har ønsket at litteraturen ikke skal være for gammel, slik at den er oppdatert, med utgangspunkt i at sosialt arbeid og barnevernsarbeid preges av den historiske konteksten og er et felt som stadig utvikler seg. Videre har jeg undersøkt hvem som har publisert artiklene og eventuelt for hvem. Til slutt har jeg også tatt utgangspunkt i barnevernslitteratur som i hovedsak handler om barnevernsfeltet i Norge, og luket ut det som jeg ikke har anset som relevant for norske forhold. Med tanke på at den nye barnevernsloven nylig har tredd i kraft, har jeg vært oppmerksom på at flere av artiklene er skrevet ut ifra den gamle barnevernsloven og at det eventuelt kan prege innholdet.

2.3 Funn

Gjennom søkene mine på Idunn fant jeg artiklene til Langsrud, Fauske og Lichtwarck (2017 og 2019) som heter «Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst» og «Den barnevernskapede virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger» som begge er basert på en PhD-forskningsstudie kalt «Fra tanker til teori: en studie om barnevernsarbeideres resonering». I samme database fant jeg «Brukermedvirkning og maktutøvelse – ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet» som er skrevet av Gro Jensen i 2016. I et søk i gammelt pensum fant jeg Reidun Norvoll sitt kapittel «Sosiale avvik og sosial kontroll», i boken «Mellom mennesker og samfunn: sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene» fra 2019. Etter en gjennomgang av disse, anså jeg de som relevante for min problemstilling, og de er de fire mest sentrale vitenskapelige artiklene og tekstene som jeg tar utgangspunkt i drøftingen. I tillegg til dette har jeg også brukt andre tekster og bøker for å belyse aktuell problemstilling.

3. Juridisk og institusjonelt rammeverk

Barnevernsarbeidere er profesjonsutøvere og representanter av barneverntjenestene, og skal jobbe etter barnevernets mandat. Det juridiske rammeverket er styrende for praksisen til barnevernsarbeidere. Formålet og det primære samfunnsoppdraget til barneverntjenestene og barnevernsarbeiderne er regulert i Lov om barnevern

(barnevernsloven), som trådte i kraft 01. januar 2023 (Barnevernsloven, 2021).

Hovedoppgaven er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Barneverntjenestene har også ansvar for at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 19). Ved alle handlinger og avgjørelser som vedrører barn, skal barnets beste som er et sentralt prinsipp i barnevernet, være et grunnleggende hensyn (Barnevernsloven, 2021, §1-3).

Det kommunale barnevernet reguleres også av norske generelle lover, som Grunnloven, og av særlover, som menneskerettsloven og dets konvensjoner (Grunnloven, 1814) (Menneskerettsloven, 1999). Den mest sentrale konvensjonen for barneverntjenestene er barnekonvensjonen (Barnekonvensjonen, 1989). Menneskerettsloven og dets konvensjoner er gjeldene for norsk lov, og som ved motstrid skal gå foran bestemmelser i annen lovgivning (Menneskerettsloven, 1999, §§2 og 3). Sentralt for denne oppgaven er lover og paragrafer om medvirkning og samarbeid, som er nedfelt i barnevernsloven og barnekonvensjonen. Dette vil jeg komme mer inn på i et senere delkapittel. I tillegg til dette er også mildest inngreps prinsipp et grunnleggende prinsipp, som er nedfelt i barnevernsloven (Barnevernsloven, 2021, §1-5). Den samme paragrafen sier også at barn har rett til omsorg og rett til familieliv. Dette er også nedfelt i Grunnloven, barnekonvensjonen og menneskerettskonvensjonen, og det rettslige utgangspunktet er at enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, samt sin personlige integritet (Grunnloven, 1814, §102) (Menneskerettskonvensjonen, 1950, art. 8) (Barnekonvensjonen, 1989, art. 16). For å kunne gjøre et inngrep ovenfor den enkelte, må barnevernet ha hjemmel i lov (Grunnloven, 1814, §113).

Forvaltningsloven og er et annet sentralt juridisk rammeverk for barneverntjenestene, og gir de generelle reglene for forvaltningens saksbehandling (NOU 2009:8, s. 28). Disse er gjeldene for barneverntjenestene med de særreglene som er fastsatt i barnevernslovens kapittel 12 om saksbehandlingsregler (Barnevernsloven, 2021, §12-1).

Det overordnende ansvaret for barnevernet ligger hos regjeringen gjennom Barne- og familiedepartementet (BFD), som har forvaltningsansvaret for barnevernloven, gir retningslinjer og instruksjoner, samt utvikler barnevernspolitikken (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s.

20). Fagorganet barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er underlagt BFD, og styrer Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som har ansvar for det statlige barne- og familievernet (Regjeringen, u.å). Barneverntjenestens og barnevernarbeiders arbeid styres også av forskning, faglige anbefalinger og utvikling, veiledere, forskrifter og retningslinjer. Bufdir har et generelt ansvar for å lede den faglige utviklingen av barnevernområdet og skal drive forskings- og utviklingsarbeid (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 21). Den faglige utviklingen og politikken, samt hvordan en forstår den er med på å sette preg på dagens diskurser og vurderingene til barnevernsarbeidere. For å yte best mulig og forsvarlig profesjonsutøvelse overfor klientene, er barnevernsarbeidere nødt til å holde seg oppdatert på ny forskning og kunnskap.

4. Teoretisk utgangspunkt

4.1 Foucaults perspektiver på makt

Michel Foucault var en fransk idéhistoriker, som er kjent for sine omfattende analyser av hva makt er og hvordan den virker, hvordan makt kontrollerer kunnskap og omvendt, og hvordan makt brukes til sosial kontroll (Skau, 2013, s. 33). Foucault var opptatt av den indirekte styringen, den skjulte og litt mer tilslørte makten. Foucault mente at makt ikke var noe man kunne besitte, ved at en aktør A har makt til å påvirke og styre aktør B (Mik-Meyer & Villadsen, 2007, s. 20). Han mente at den moderne liberale maktutøvelsen er en skapende og produktiv makt, ved at den søker å fremelske, oppdyrke og stimulere bestemte evner hos borgerne (Mik-Meyer & Villadsen, 2007, s. 17). Foucault gjengitt i Skau (2013, s. 33-34) mener at i relasjonen mellom to eller flere parter, kommer makt til uttrykk for den måten visse handlinger modifierer andre på. Makten eksisterer bare når den er satt i aksjon. I et barnevernsperspektiv vil makten påvirke en klients eller en barnevernsarbeiders handlingsrom og muligheter for å handle, og påvirke resultatet av samhandlingen. Foucault mente at moderne maktutøvelse er produktiv ved at den handler om å påvirke formelt frie individer, deres handlinger og deres selvoppfattelse. Dette gjøres gjennom å gi individer bestemte kapasiteter, få dem til å bearbeide deres selvoppfattelse og i noen tilfeller sørge for at de fjerner eller endre dem (Mik-Meyer & Villadsen, 2007, s. 20). Maktutøvelsen blir primært sett på som et relasjonelt fenomen der innbyggernes liv styres gjennom normer og reguleringer (Askheim & Andersen, 2023, s. 85).

4.1.1 Diskurser

Et av de grunnleggende poengene til Foucault er at makt og kunnskap er uatskillelig vevd sammen. Foucault mente at moderne maktutøvelse finner sin støtte og begrunnelse i kunnskaper hentet fra vitenskapene på et gitt historisk tidspunkt som den dominerende kulturen definerer som gyldige og anerkjente. Han sammenfattet en slik maktutøvelse i begrepet diskurs. En enkel definisjon av diskurs er at det defineres som de tankemønstrene som ligger til grunn for hvordan et fenomen defineres eller et system av utsag eller oppfatning konstrueres (Askheim, 2012, s. 86). For Foucault handler det om hvordan tale og utsagn skal oppfattes, og å undersøke hvordan talen er en regelstyrt praksis (Mik-Meyer & Villadsen, 2007, s. 23).

Når en diskurs fester seg, vil den bli styrende på den videre utviklingen av kunnskapsfeltet. Foucault mente at det ble etablert «sannhetsregimer», der visse virkelighetsforståelser oppnår status av å være selvfølgelige sannheter. Diskursene er med på å definere rammene for hva som anses normalt, godt eller sunt, og eventuelt hva som er unormalt eller avvikende, og makten blir dermed disiplinerende. Videre blir den produktiv ved at man forsøker å bringe individet i retning av en norm eller standard for normalitet slik det defineres i de dominerende «sannhetsregimene» (Askheim, 2012, s. 86). Sannhetsregimene kan også sees på som en form for «taus viten» (Askheim & Andersen, 2023, s. 86). Med andre ord kan det være viten som man tar for gitt.

4.1.2 Pastoral makt og maktteknologier

Foucault mente at pastoralmakten ikke ble opphørt når kirken og prestene fikk redusert betydning, men at pastoralmakten finnes i moderne maktutøvelse. Pastoralmakten handler om hvordan en leder individet mot å bekjenne en sannhet om seg selv og hvem der er, slik at den som makten rettes mot får autoritet til å bestemme og definere individets lidelser, avvikelser og undertrykte potensiale (Mik-Meyer & Villadsen, 2007, s. 18). Pastoralmakten utøves gjennom rettledning, veiledning og omsorg. For eksempel at fagpersoner anser det som sin oppgave å gi klienten den nødvendige viten som skaper forutsetninger for at hen tar selvstendige og gode valg, eller at fagpersonen bestemmer klientens problem og hva som skal gjøres med det (Askheim & Andersen, 2023, s. 88). Barnevernsarbeiderens kunnskaper

og ulike diskurser kan legge føringer for å definere klientenes virkelighet og problemer, og deretter lede dem til å erkjenne sannheten om seg selv og starte endringsprosesser.

Gjennom styring av befolkningen og bestemte grupper kan profesjoner, her barnevernsarbeidere, anvende det som Foucault kaller maktteknologier. Maktteknologier er ulike instrumenter, metoder og institusjonelle prosedyrer som søker å styre individenes atferd og underkaste dem bestemte mål og former for disiplinering og kontroll (Mik-Meyer & Villadsen, 2007, s. 23). I barnevernsarbeid vil for eksempel alle tiltak være maktteknologier som forsøker å styre klientenes atferd i en retning, skape endring, eller fjerne uønsket atferd. En sentral teknologi, er det som blir kalt selvteknologier, som handler om hvordan individet gjør seg selv til gjenstand for egen styring (Mik-Meyer, 2007, s. 23). Individene former og endrer seg selv gjennom å ta i bruk ulike instrumenter eller prosedyrer, og dette kan gjøres ved egen hjelp eller ved hjelp fra andre (Mik-Meyer, 2007, s. 30).

4.2 Sosialkonstruktivisme

Sosialkonstruktivisme er en hermeneutisk og fenomenologisk tilnærming til studier av fenomener og teorier. Fenomenologien er selve vitenskapen om den menneskelige opplevelsen og erfaringen. Edmund Husserl var en kjent filosof innenfor dette feltet, og hans mål var å forstå den rene opplevelsen eller subjektiviteten, isolert sett og uforstyrret av omgivelsene. Røkenes & Hanssen (2012, s. 54) er enig i at fenomenologien handler om å forstå opplevelser, men mener at alle opplevelser er bundet til en kontekst og sammenheng, som en fysisk kontekst, sosial kontekst eller meningskontekst. Hermeneutikken handler om å fortolke opplevelser og erfaringer fra sitt eget ståsted, og videre skape mening i det sammensatte eller uforståelige. Fortolkningene er preget av våre egne forutsetninger, som erfaringer, ideer, for-forståelser, fordommer og perspektiver. Man ser den andre ut ifra sitt eget ståsted og perspektiv (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 38). Ut ifra disse tilnærmingene vil jeg si det er diskutabelt om en klarer å vurdere eller definere en klients virkelighet fra et objektivt ståsted, da en vil være preget av sin subjektposisjon.

Når det gjelder sosialkonstruktivismen, så er hovedpoenget at våre opplevelser av meningssammenhenger og vår forståelse av oss selv, andre og verden blitt skapt i interaksjon med omverdenen. I samhandling med andre, blir sannhet noe som skapes av den

enkelte. Det oppstår konstruksjoner, som igjen blir en del av de forutsetningene, perspektivene, erfaringene og for-forståelsene vi møter nye erfaringer med (Røkenes & Hansson, 2012, s. 54). Jeg forstår sosialkonstruktivismen sånn at de virkelighetsforståelsene et menneske har er konstruert og kontinuerlig formet av opplevelser og erfaringer, situasjonen man befinner seg i, og hvem man er i samhandling med. Dette vil sette preg på samhandlingen når barnevernsarbeidere skal vurdere hjelpebehov.

4.3 Brukermedvirkning og empowerment

Begrepet brukermedvirkning er et samlebegrep som kan bli praktisert på ulike måter. Noen mener det er medvirkning hvis brukeren blir informert eller får si sin mening, eller at barnevernsarbeideren har et brukerperspektiv med brukers beste i fokus (Slettebø & Seim, 2007, s. 20). Seim og Slettebø (2007, s. 15) mener brukermedvirkning handler om at barn, unge og foreldre i kontakt med barnevernet er deltakende, og at deltakelse skal ha en virkning, ved at brukerne av barnevernet skal få innflytelse. For eksempel ved å delta i beslutningsprosesser eller ha innflytelse på resultatet (Slettebø & Seim, 2007, s. 20). I denne oppgaven vil oppmerksomheten være rettet mot brukermedvirkning på individnivå, det vil si at enkeltindividet har muligheten til å påvirke sitt eget hjelpetilbud (Askheim & Andersen, 2023, s. 16). Ulike faktorer som brukeren kan medvirke i da kan være å bestemme om et problem eksisterer, definere problemet, avgjøre om det skal gjøres noe med problemet og eventuelt hva (Siem & Slettebø, 2007, s. 29).

Brukermedvirkning ble etablert og fremmet i sosialt arbeid som en motmakt, og en måte å utjevne og balansere den makten som utspiller seg i møte med klienter. Barns og foreldres rett til medvirkning har blitt nedfelt i norsk lov. Først og fremst har vi menneskerettsloven og dens konvensjoner, som er blitt ratifisert av Norge. I FNs barnekonvensjonen artikkel 12 stilles det krav om at barn skal medvirke. Det stilles krav til at barnet skal kunne fritt uttrykke seg og bli hørt, så lenge barnet er i stand til det, og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet (Barnekonvensjonen, 1989, art 12). Barns rett til å bli hørt er nedfelt og Grunnloven (Grunnloven, 1814, §104). Barns medvirkning er også nedfelt i barnevernsloven som trådte i kraft 1. januar 2023. I §1-4, og der står det blant annet at barn som er i stand til å danne egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet (Barnevernsloven, 2021, §1-4). I barnevernsloven §1-9 står det at barnevernet skal så

langt som mulig samarbeide med både barn og foreldre, og skal behandle dem med respekt (barnevernsloven, 2021, §1-9). Dette er med på fremme foreldrenes medvirkning. Ved alle handlinger og avgjørelser som vedrører barn skal barnets beste være et grunnleggende hensyn, og barnets mening er sentral i denne vurderingen (Barnevernsloven, 2021, §1-3).

Et begrep som ofte kobles sammen med brukermedvirkning er empowerment. Kjernen i begrepet er ordet power, som kan oversettes til styrke, kraft og makt. Askheim og Andersen (2023, s. 26) definisjon og beskrivelser av empowerment er at det kan beskrives som en prosess der personer eller grupper som er preget av avmakt får bruke sine ressurser og får styrke og kraft til å ta makt i betydningen av styring og kontroll over egen livssituasjon. Det er yrkesutøverens oppgave å bidra til at en slik prosess kommer i gang og iverksettes.

5. Drøfting

Barnevernet og barnevernsarbeidere har både makt til å definere, til å undertrykke og til å kontrollere, men samtidig har de makt til å hjelpe. Som Skau (2013, s. 32) sier, så kan makt være nødvendig for å hjelpe, men at bruk og misbruk av makt kan føre til skade. Det avgjørende er hvordan og på hvilke måter makten kommer til uttrykk, hvilken virkning det får for partene og ikke minst hvordan barnevernsarbeideren forvalter makten på en konstruktiv og etisk forsvarlig måte (Skau, 2013, s. 32). Videre vil jeg drøfte nærmere hvordan makt kan utspille seg når barnevernsarbeidere vurderer hjelpebehov, og reflektere rundt hvordan barnevernsfeltet har forsøkt å utjevne maktstrukturen mellom klient og hjelper.

5.1 Barnevernsarbeidernes definisjonsmakt – «gode nok foreldre»

For å skape orden og mening i en kompleks verden kategoriseres mennesker, og det er noe alle gjør. Barnevernsarbeidere kan derfor plassere mennesker i ulike kategorier, som tildeles ulik status, rettigheter og muligheter på bakgrunn av kategoriene (Brodtkorp & Rugkåsa, 2019, s. 29). Barnevernsarbeidere utøver definisjonsmakt og har et ansvar for de normalitetsgrensene som konstrueres og opprettholdes når det skal gjøres en vurdering av foreldres omsorgspraksiser (Rugkåsa et al, 2019, s. 46-47). Eksempelvis hvordan foreldreskap skal utøves, hva som er «god nok» barndom og omsorgsutøvelse. Dermed vil jeg si at barnevernsarbeideres makt kan utspille seg gjennom definisjonsmakt og kategorisering av klienter og ved å blant annet plassere de innenfor hva som er godt nok, for dårlig eller hva som er innenfor «normal» eller «avvikende» atferd. Som Langsrud, Fauske og Lichtwarck

(2017, s. 4) mener fremstår normalitetsbegrepet «gode nok foreldre» å være barnevernsarbeidernes augmentative «ledestjerne» både implisitt og eksplisitt i dette arbeidet. Barnevernsarbeidere retter stor oppmerksomhet mot hva eller hvem som er «gode nok foreldre» i deres interaksjon med familiene (Langsrud et al, 2017, s. 2).

Begrepet «gode nok foreldre» blir brukt i barnevernfaglige vurderinger, likevel er det ikke en klar avgrensning av begrepets innhold, og forståelsen av begrepet er avhengig av hvilket innhold man gir det og hvilket perspektiv man inntar (Langsrud et al, 2017, s. 1).

Vurderingene rundt hjelpebehov vil bære preg av skjønnsmessige aspekter, subjektposisjoner og subjektive oppfatninger, og undersøkelser vil dermed få ulike utfall ved ulike barnevernsarbeidere. Ved å fatte beslutninger som direkte berører familiers liv, og gjennom å ha definisjonsmakt til å definere «sannheter» om hva det betyr å være «gode nok foreldre» besitter barnevernsarbeidere stor makt, og dette bidrar til å styrke asymmetrien i maktforholdet mellom barnevernsarbeider og foreldre (Langsrud et al, 2017, s. 10). Enhver barnevernsarbeider står med makten til å definere disse, og er kanskje heller ikke bevisst hvilke normer, verdier, perspektiver og kunnskaper som setter preg på vurderingene. Som barnevernsarbeider er det viktig å være klar over denne mer skjulte formen for makt og at dette kan oppleves som krenkende for klientene (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 11).

Hennum (2016, s. 137) viser til hvordan valg av kunnskapsregimer har resultert i en mer implisitt og skjult kontroll av familier, ved at det for eksempel legges mer vekt på individualisering av problemer og ansvarliggjøring. Tvetydigheten i hjelp og kontroll skjules mer gjennom psykologiske og medisinske forklaringsmodeller og språkbruk. Det dominerende synet på barn og foreldre som blir fremmet i psykologien, kan bli en del av diskursene. Hennum (2016, s. 140) viser til at barns problemer og vansker i større grad blir begrunnet med traumer og med foreldrenes manglende emosjonelle utvikling. Teorier om samspill og tilknytning har de siste årene fått en økt betydning for politikken på familieområdet (Smith, 2010, henvist i Langsrud et al, 2017, s. 8). Dette vil dermed bli en målestokk for riktig foreldreatferd.

Dette er noe jeg selv har opplevd i en av sakene jeg fikk være med på under min praksisperiode. Da var det en pågående undersøkelse for en ungdoms omsorgssituasjon,

hvor bekymringen lå på ungdommens psykiske helse og morens ivaretagelse av emosjonelle omsorgsutøvelse. I drøftinger rundt saken og i barneverntjenestens vurderinger ble det vurdert at mor var for opptatt av den praktiske omsorgen, og at hun manglet evne til å gi ungdommen emosjonell omsorg. Dette ble sett på som negativt og bekymringsfullt, uten at det ble diskutert hvorfor den emosjonelle omsorgen var viktigere enn den praktiske. Der og da tenkte jeg ikke over det, men i etterkant og gjennom ny kunnskap om makt opplever jeg situasjonen som et eksempel på tatt-for-gitt-heter, hvor samfunnets dominerende diskurser legger føringer for barnevernsarbeidere, og den definisjonsmakten barnevernsarbeidere har.

Som det yrkesestetiske grunnlagsdokumentet trekker frem, innebærer samfunnsmandatet til barnevernsarbeidere et kritisk blikk på de verdiene og rammene som til enhver tid styrer samfunnet (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 2). Jeg vil argumentere for at faglige, vitenskapelige og politiske diskurser er bestemmende for barnevernsarbeideres vurderings- og beslutningsprosesser. Hvordan barnevernsarbeidere kategoriserer, definerer problemer og definerer skillet mellom normalitet og avvik kan bli bestemt av diskursene. Samtidig er det viktig å huske på at sosiale oppfatninger av normalitet og sosiale avvik er et kulturelt og relativt fenomen, hvor samfunnets normer stadig er i endring, vil variere i ulike tidsepoker og ut ifra geografisk og sosial kontekst (Norvoll, 2019, s. 100). I tillegg vil barnevernsarbeiderens subjektposisjon ha noe å si for «hva» eller «hvem» klienten defineres som. Barnevernsarbeidere skal dermed være oppmerksomme på de normene og verdiene som legger føringer for arbeidet, og som er med på en disiplineringsprosess av klienter, og videre en del av den mer implisitte og skjulte makten som finnes i barnevernsarbeid. Samtidig kan jeg forstå at det er nødvendig for barnevernsarbeidere å kategorisere og definere for å ha grunnlag for å kunne handle, og at man må ha noen føringer og standarder å forholde seg til. Likevel vil jeg argumentere for at det er et stort behov for kritisk refleksjon rundt hvordan dette er en del av barnevernets maktutøvelse, og at enhver barnevernarbeider må være bevisst hvordan dette påvirker samhandlingen med klienter, hvilke konsekvenser det kan gi og sette ting i en kontekst.

5.2 Kan man skape et helhetlig bilde av klientene?

Når barneverntjenester og barnevernsarbeidere skal gjennomføre undersøkelser, innhenter de informasjon og har samtaler med klientene eller eventuelt andre informanter. Barnets

helhetlige omsorgssituasjon og behov skal undersøkes, samtidig som det gjøres så skånsomt som mulig (Barnevernsloven, 2021, §2-2). Spørsmål som da kan stilles er hvem klientene blir i møte med barnevernsarbeideren, hvilken virkelighet blir konstruert og blir den konstruert ut ifra barnevernsarbeiderens kontekst eller klientens kontekst? Er det egentlig mulig for barnevernsarbeideren å skape et helhetlig bilde av klienten? Definisjoner, virkelighetskonstruering og kategorisering som er nevnt tidligere kan være nødvendig for å handle, samtidig kan en konsekvens være at barnevernsarbeidere i liten grad klarer å forholde seg til hele individet og deres virkelighet, og heller se dem i lys av kategorier som er i lys med systemets klassifikasjoner (Brodtkorp & Rugkåsa, 2019, s. 30). For barnevernsarbeidere i PhD-studien var det viktig å komme fram til det de oppfattet som en sann beskrivelse av virkeligheten, men en implikasjon kan være at barnevernsarbeiderne mener faktum er en sann gjengivelse av virkeligheten uten å reflektere over hvordan de opplysningene som inngår i faktum er valgt ut og selektert (Langsrud et al, 2019, s. 75).

På den ene siden skal barneverntjenestenes faglige skjønn baseres på en best mulig utforskning av den aktuelle situasjonen klienter befinner seg i (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 8). Bunkholdt og Kvaran (2021, s. 133) viser til at ved vurderinger ved barns omsorgssituasjon og foreldres omsorgskompetanse, må foreldres måte å gi barna sine omsorg på vurderes etter normer satt av det miljøet som omsorgen gis i. Samtidig må ikke et slikt normativt perspektiv bety at all atferd kan eller skal aksepteres selv om den er i tråd med et sosialt og kulturelt perspektiv. Jeg mener det kan diskuteres om barnevernsarbeiderne klarer å være objektive uten at deres subjektposisjon setter preg på faktum og virkelighetsforståelsene. Sett fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv slik jeg forstår det vil virkelighetsforståelsene til barnevernsarbeidere være preget av egne opplevelser, erfaringer, situasjonskonteksten og hvem man er i samhandling med. I tillegg vil barnevernsarbeiderens for-forståelser, tolkninger og perspektiver sette preg på seleksjonen og tolkninger av klientenes virkelighet. Gjennom informasjonshenting og samtaler har barnevernsarbeidere makt, som kan være både ubevisst og bevisst, til å trekke frem den informasjonen de mener er relevant og som er med på å underbygge barnevernsarbeiderens tanker og vurderinger. PhD-studien tyder på nettopp dette, at barnevernsarbeidere konstruerer faktum gjennom en aktiv og personlig bruk av den informasjonen de har innhentet om familiene uten å ense det selv (Langsrud et al, 2019, s. 75).

Kroken og Madsen (2016, s. 14-16) viser til samfunntendensen med økt søkelys på individualisering av klienter i sosialt arbeid, hvor enkeltmennesket forventes å aktivt delta og ta selvstendig ansvar for eget liv, har ført til manglende forståelse for at strukturelle vilkår og forhold virker inn og henger sammen med hvert menneskes livsbetingelser. Når barnevernsarbeidere konstruerer klienters virkelighet kan det være at de overser familiers øvrige livsbetingelser og kontekstuelle faktorer, som fattigdom, klasse, økonomi og psykisk helse (Langsrud et al 2017, s. 9). For eksempel vil statistisk sett en «normal» oppvekst bli relatert til en middelklasseoppvekst, noe som kan gi snevrere rammer for omsorgsutøvelse for familier i barnevernet (Langsrud et al, 2019, s. 84-85). Forskning viser at barnevernsarbeidere og mange av foreldrene i barnevernet har ulik klassebakgrunn (Clifford, Fauske, Lichtwarck, & Marthinsen, 2015, henvist i Langsrud et al, 2017, s. 3). Hennem (2016, s. 138) viser til at de få studiene som inntar et klasseperspektiv tar opp det problematiske ved at middelklasseverdier gjennomsyrrer barneverntjenestene uten at det blir tatt hensyn til at mange foreldre ikke har mulighet til å gi barna sine en barndom basert på middelklassens premisser og verdier. Et eksempel på dette er at foreldres problemer kan forstås som at det handler om deres manglende evne til selvregulering, når problemet for foreldrene er at de har dårlig råd (Langsrud et at, 2019, s. 85). Normalitetsgrenser kan bidra til at mennesker som ikke lever opp til majoritetens normalitetskrav, stigmatiseres eller ekskluderes, og at tilpasningen til majoritetens normalitetsgrenser kan forstås som et disiplineringsystem som er ideologisk og institusjonalisert i en middelklassediskurs (Rugkåsa et al, 2019, s. 30).

Et annet spørsmål som kan stilles er om det er noe barnevernsarbeideren velger å se bort fra når det undersøkes. I forhold til funnene fra PhD-studien viser det seg at foreldrenes virkelighetsforståelser og uttalelser ble tilsidesatt, og at barnevernsarbeidere var skeptiske og mistenkelige til deres bakenforliggende intensjoner (Langsrud, et al, 2019, s. 84). Foreldrenes virkelighetsbeskrivelser ble ikke sette på som sanne, toverdige eller legitime, og de vektlegges lite i vurderingene (Langsrud et al, 2019, s. 80). Institusjoners, her barneverntjenesters, beskrivelser av klienter går foran klientenes egne beskrivelser av seg selv og sin situasjon (Järvinen & Mik-meyer, 2003, s. 14, henvist i Jensen, 2016, s. 306). Makten gjennom det asymmetriske forholdet kommer til syne, og barnevernsarbeiderens

posisjon som kontrollør gir makt til å gjøre en utvelgelse av hva som er faktum og relevant, samt hva som skal vektlegges, og de står i en posisjon til å konstruere klientenes virkelighet.

5.3 Disiplineringsprosesser av klientene

Når en ser på makt i samfunnet og forståelsen av maktutøvelse innenfor sosialsektoren er det sentralt å se på sosial kontroll (Norvoll, 2019, s. 97). Norvoll (2019, s. 97) mener sosial kontroll handler om å skape sosial orden, gjennom for eksempel styre borgerne til å innrette seg etter samfunnets felles normer. Videre ved å overvåke og disiplinere menneskene som er på kanten av samfunnet. Dette kan sees i lys av Foucaults syn på makt, hvor sosial kontroll er mer subtilt og skjult gjennom å rette seg mot enkeltes indre sjeleliv (Norvoll, 2019, s. 107). Det er samtidig viktig å legge til at dette er en form for makt og sosial kontroll som skjer gjennom en indirekte styring av staten, hvor myndighetene overvåker individene og individene blir styrt ved hjelp av kunnskap og ved å erkjenne sannheten om seg selv (Norvoll, 2019, s. 109). Barnevernstjenestene og barnevernsarbeiderne blir en del av denne overvåkningen og styringen, på oppdrag fra staten og som deres samfunnsmandat.

Foucault mente at makt kunne utøves gjennom pastoralmakt, maktteknologier og selvteknologier. Som Langsrud, Fauske og Lichtwarck (2017, s. 3) viser til, hevdet Foucault at måten institusjoner benytter makt fører til at individer innordner seg bestemte strukturer. I forhold til barneverntjenestene kan dette dermed handle om hvordan foreldre skal oppdra barnet sitt, hvordan og hvilke praktiske oppgaver som de skal utføre, om regulering av fritidsaktiviteter, spise- og leggetider, emosjonsregulering, m.m. Samfunnet vil iverksette sosial kontroll gjennom ulike former for sanksjoner dersom noen ikke overholder de rådende samfunnsmessige normene (Norvoll, 2019, s. 99). Makten kan dermed utspille seg som en disiplineringsprosess, som tar utgangspunkt i de dominerende sosiale normkonstruksjonene for hva som er akseptabel atferd eller ikke, hvor barnevernsarbeideren står i en posisjon til å kategorisere klientene innenfor «normalen» eller som «avvikende». Dette kan påvirke hvordan foreldre former sin identitet i møte med barnevernet, og videre hvordan de oppfatter seg selv og sin foreldrerolle (Langsrud et al, 2017, s 10).

Hvis vi går tilbake til eksempelet om emosjonell omsorg, kan det være at barnevernstjenesten ville vurdert å tilby hjelpetiltak i form av veiledning eller et kurs som

PMTO. Deretter kan det være at klientene tar i bruk selvteknologier for å endre og forme seg i den retningen barneverntjenesten ønsker. Et annet eksempel på dette kan en hente fra Rugkåsa, Ylvisaker og Eide (2019, s. 51) sin bok, hvor en mor uttalte at hun måtte bli «en norsk mor», da det i kasuset ble påpekt at hun ikke levde opp til den norske majoritetens standard. Makten blir det som Foucault kaller en produktiv makt, som skjer i samhandling og relasjon mellom mennesker. I tillegg mener jeg det er en form for pastoralmakt og skjult maktutøvelse ved at barnevernstjenesten får klientene til å starte en erkjennelsesprosess om hvem de er, hvor de deretter bli styrt og korrigert mot det som ansees som riktig atferd eller «godt nok foreldreskap». Som Langsrud, Fauske og Lichtwarck (2019, s. 85) viser til, kan den barnevernskapte virkeligheten bidra til å endre hvordan familiene opplever seg selv. Hvordan man konstruerer fortellinger om livet sitt virker inn på hvordan en faktisk lever livet sitt og ens identitet. Foreldres forståelse av seg selv som omsorgspersoner kan påvirke hvordan de handler i gitte situasjoner. Selv om man på den ene siden kan argumentere for at det er mange klienter som har behov for å endre seg, kan barnevernets maktteknologier og disiplineringsprosesser på den andre siden føre til at foreldrene former sitt syn på seg selv etter barnevernstjenestens vurderinger og beskrivelser, som igjen kan få konsekvenser for deres omsorgsutøvelse. Det vil derfor være viktig å huske på at makt også kan føre til skade, eller oppleves nedverdiggende, selv om barnevernsarbeiderens intensjon er å hjelpe. Som Skau (2013, s. 31) beskriver, kan tilsløring av makt og den skjulte makten gjøre det vanskelig for klienter å beskytte seg mot maktmisbruk, og for hjelperne sin del kan det være vanskelig å erkjenne mulighetene og grensene for sin makt og bruke den til klienters beste.

5.4 Brukermedvirkning – en tilsløring av makt?

Makt og kontroll ovenfor klienter i barnevernet har lenge blitt diskutert, og et spørsmål har vært hvordan man kan øke og utjevne klienters makt og innflytelse, samt bidra til en mer likeverdig og balansert relasjon mellom klienter og hjelpere. De siste årene har det derfor blitt satt inn flere tiltak for å styrke klienters makt ved at klientene har en mer aktiv rolle gjennom delaktighet og innflytelse, hvor brukermedvirkning, empowerment og samskaping har stått sentralt (Norvoll, 2019, s. 111-112). En av utfordringene med brukermedvirkning og empowerment kan som nevnt i teoridelen være at det finnes flere måter å praktisere dette på. Jensen (2016, s. 306) viser også til at det mangler et entydig innhold i og enighet om unges deltakelse eller medvirkning. Barnevernsarbeidere kan dermed få en makt til å

definere hvordan klienter skal få medvirke og hvor stor rolle og plass de skal få i beslutningene. PhD-studien at barnevernsarbeidere ofte vurderte at foreldres uttalelser ikke var sanne og vektla utsagnene deres i liten grad, noe som kan tyde på at flere barnevernsarbeidere mener at det holder at de får si sin mening (Langsrud et al, 2019, s. 80). Ved lav form for medvirkning kan det bli sett på som «manipulering», ved at klienten opplever å ha hatt innflytelse, selv om dette bare er tilsynelatende eller ikke reel påvirkning av saken (Eide, 2016, s. 33). Om barnevernsarbeidere ikke tar foreldres uttalelser og virkelighetsforståelser som troverdige, kan det settes spørsmål ved om de da bidrar til empowermentprosesser hvor klientene får mer makt og innflytelse over egen sak.

Gjennom Foucaults tenkning har tilnærminger til brukermedvirkning, empowerment og samproduksjon blitt kritisert for å innebære en myk form for maktutøvelse og styring av klienter (Cruikshank, 1999; Rose, 1999; Karlsen & Villadsen, 2017, henvist i Askheim & Andersen, 2023, s. 85). Empowerment begrepet blir ofte brukt som et uttrykk for en terapeutisk metode som skal gjøres til en individuell psykologisk bevisstgjøringsprosess, og øke klienters ansvar, kontroll og uavhengighet. Klientene skal ta et personlig ansvar for endring (Norvoll, 2019, s. 115). Hvis en ser dette i lys av Foucaults teori om pastoralmakt, maktteknologier og selvteknologier, vil jeg argumentere for at dette kan forstås som statens og barnevernstjenestenes mer skjulte og implisitte form for maktutøvelse og kontroll, hvor en forsøker å få klientene til selv bli bevisst og erkjenne at de må endre seg selv og fører dem i retningen av ønsket atferd. På den andre siden kan en stille spørsmål ved om klienter alltid vet sitt eget beste, og det dermed det kan diskuteres at det er positivt at klientene blir styrt. Som Jensen (2016, s. 307) viser til kan det være vanskelig å forstå at sosialt arbeid er mulig, hvis det ikke er åpenhet for at makt kan brukes til en positiv påvirkning av klienter og deres syn på seg selv, og at utvikling kan være en form for omsorg og hjelp til selvhjelp.

Jensen (2016, s. 305) diskuterer i sin artikkel om unges medvirkningspraksis betinges av at de viser vilje til samarbeid, og om barnevernets maktutøvelse, både den åpne og skjulte, påvirker utviklingen av ungdommers medvirkning. Videre viser hun til at barnevernets mer skjulte makt og disiplineringsprosesser, hvor klienters ønsker overhøres, kan komme av at klienter motsetter seg barnevernets organisering og problemforståelser og uttrykker motstand i samhandling og problemløsning (Jensen, 2016, s. 307). Dette forklarer Jensen

(2016, s. 304) som en medvirkningspraksis som utvikles ut fra om klienter posisjonerer seg som «medspiller» eller «motstander» i samarbeidsprosessene i barnevernet. Videre beskriver Jensen (2016, s. 312-313) «medspillere» som de som følger barnevernets medvirkningsdiskurs, som er de som viser samarbeidsevne, deltar aktivt, engasjerer seg og som viser villighet og motivasjon til å endre seg. «Motspillere» på den andre siden er de som tar ugyldige valg i medvirkningsdiskursen, de som uttrykker motstand, stiller seg motvillige og er lite samarbeidende (Jensen, 2016, s. 314-316). Om klientene viser seg motvillige til de tiltakene som tilbys eller foreslås, eller er uenige i barnevernsarbeiders vurderinger kan en konsekvens være at de ikke får en like stor rolle og en svakere posisjon i samhandlingen. Om dette er tilfelle, kan det konstrueres forståelser om at det legitimerer disiplinerende strategier overfor klientene (Järvinen & Mik-Meyer, 2003, henvist i Jensen, 2016, s. 307). Barnevernsarbeideres kontrollørrolle kan opprettholde det asymmetriske maktforholdet.

Jeg opplever at barnevernsarbeidere har et ønske om å danne gode relasjoner og et godt samarbeid med klientene, det jeg er mer kritisk til er om idealene rundt brukermedvirkning er like lett å få til i praksis. Det er ikke ønsket at klientene skal få så stor plass og medvirkning i samhandlingene at konsekvensen blir at barnevernsarbeidere ikke tørr å handle eller ta avgjørelser imot klientenes ønsker. Det må finnes en balanse, og barnevernsarbeidere skal vurdere hva som vil være til barnets beste i hvert enkelt tilfelle. Samtidig opplever jeg at det uansett vil være viktig med refleksjon rundt dette og at barnevernsarbeidere er bevisst sin rolle og maktposisjon, slik at man hele tiden jobber for å utjevne maktforholdet. I tillegg mener jeg det vil være nødvendig å være bevisst hvordan en som barnevernsarbeider kategoriserer klientene etter det som Jensen kaller medspiller og motspiller, slik at en reflekterer over hvordan dette påvirker samarbeidet, maktstrukturen og ikke minst over hvordan dette kan legitimere disiplineringsprosesser. Økt kunnskap og kompetanse om åpne og skjulte maktformer kan være avgjørende for å forbedre praksis (Jensen, 2016, s. 317).

6. Avslutning

I denne oppgaven har problemstillingen vært hvordan makt kan utspille seg når barnevernsarbeidere vurderer hjelpebehov. Intensjonen min har ikke vært å finne en konklusjon, men jeg har heller hatt en ambisjon om å skape undring og refleksjon rundt temaet. Ut fra mine litteraturfunn, samt mine analyser og tolkninger av disse har jeg

diskutert noen måter makt kan utspille seg på, hvor jeg har trukket frem definisjonsmakt, kategoriseringer, virkelighetskonstruksjoner, maktteknologier, subjektposisjoner, sosial kontroll og disiplineringsprosesser. Jeg har også trukket frem hvordan diskurser, samt samfunnets dominerende kunnskap, perspektiver og normer legger føringer for barnevernsarbeiders profesjonsutøvelse. Jeg har forøkt å belyse dette ut fra Foucaults teorier om makt, ved at makten er produktiv, og at den ofte kan være ubevisst og skjult.

Barnevernsarbeidere er lovpålagt å fremme brukermedvirkning og samarbeid med klientene, og jeg opplever at det er et ideal å følge dette hos barneverntjenestene for å utjevne og balansere maktforhold. Samtidig har jeg diskutert dette med et kritisk blikk på om det også kan være en form for tilsløring av makt. Jeg opplever at det asymmetriske forholdet mellom klient og hjelper kan enten blir forsterket eller utjevnet ut ifra hva enhver barnevernsarbeider legger i begrepet medvirkning, hvilken medvirkningsdiskurs klientene har, og om de deretter blir kategorisert som medspillere eller motspillere.

Makten som utspiller seg, og hvordan barnevernsarbeidere bruker makten enten bevisst eller ubevisst mener jeg vil prege vurderingene rundt klienters hjelpebehov.

Profesjonsutøvere må være klar over den mer skjulte formen for maktbruk som kan knyttes til blant annet kategorisering av klienter og har et ansvar for å foredle makt og ansvar mellom seg selv og klientene (Fellesorganisasjonen, 2015, s. 11). Dette mener jeg innebærer å være bevisst de ulike aspektene ved makt, og bruke makten på en hensiktsmessig og forsvarlig måte. Ikke minst reflektere over hvordan egen subjektposisjon, strukturelle rammer, og samfunnsmessig og tidsmessig kontekst preger de vurderingene en gjør. Som nevnt kan makt både gjøre nytte og skade, og at makt også kan være nødvendig for å hjelpe. Selv om jeg i denne oppgaven har hatt et kritisk blikk på makt, vil jeg også understreke at jeg anser barnevernsarbeiders kontrollørrolle og mulighet til å anvende makt som nødvendig i samfunnet og en del av barnevernsarbeideres mandat. Det jeg sitter igjen med etter dette arbeidet er at økt kunnskap og kompetanse hos barnevernsarbeidere rundt åpne og skjulte maktformer gjennom bevisstgjøring og kritisk refleksjon vil kunne forbedre praksis og forhåpentligvis gjøre at makten blir forvaltet på en konstruktiv og etisk forsvarlig måte.

Litteraturliste:

Askheim, O. P. (2012). *Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid: Floskel, styringsverktøy eller frigjøringsstrategi?* Gyldendal akademisk.

Askheim, O. P. & Andersen, J. (2023). *Brukermedvirkningens mange ansikter*. Fagbokforlaget.

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern*. (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/2021-06-18-97>

Brodtkorb, E. & Rugkåsa, M (2019). Sosiologisk og sosialantropologisk tenkemåte. I E.

Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn: sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene* (3.utg, s. 11-39). Gyldendal.

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (2. utg.). Gyldendal.

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal.

Eide, S. B. (2016). Brukermedvirkning? I R. Kroken & O. J. Madsen (Red.), *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: Fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv?»* (s. 26-41). Gyldendal akademisk.

Fellesorganisasjonen (2015). *Yrkesestetisk grunnlagsdokument: for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Grunnloven (1814). *Kongerikets Noregs grunnlov*. (LOV-1814-05-17). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn>

Kandidatnummer: 854

Hennum, N. (2016). Barnevernsbarn i ekspertisesamfunn: Tid for refleksjoner. I R. Kroken & O. J. Madsen (Red.), *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: Fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv?»* (s. 131-151). Gyldendal akademisk.

Jensen, G. (2016). Brukermedvirkning og maktutøvelse: ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 93(3-4), 304-320.

<https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-03-04-13>

Jenssen, D. (2021). *Vitskapsteori i sosialt arbeid: tilnærmingar og normative spørsmål*. Det norske samlaget.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (6. utg.). Abstrakt forlag.

Kroken, R. & Madsen, O. J. (2016). Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten. I R. Kroken & O. J. Madsen (Red.), *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: Fra sosialt arbeid til «arbeid med deg selv?»* (s. 10-25). Gyldendal akademisk.

Langsrud, E., Fauske H. & Lichtwarck W. (2017). Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst. *Tidsskrift Norges barnevern*, 94(2), 126-138.

https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmllui/bitstream/handle/11250/2496523/Akseptert_fagfelleverdert_manuskript%2528postp rint%2529.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Langsrud, E., Fauske H. & Lichtwarck W. (2019). Den barnevernskapte virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i barnevernets beslutninger. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(1), 74-89. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-01-05>

Menneskerettsloven (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett*. (LOV-1999-05-21-30). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>

Kandidatnummer: 854

Menneskerettsloven (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.* (LOV-1999-05-21-30). Vedlegg 2. Den europeiske menneskerettskonvensjonen med protokoller (norsk oversettelse) av 3. september 1953. Lovdata.

https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2

Menneskerettsloven (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.* (LOV-1999-05-21-30). Vedlegg 8. FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller (norsk oversettelse) av 20. november 1989. Lovdata. [https://lovdata.no/lov/1999-05-21-](https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8)

[30/KAPITTEL 8](https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8)

Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2007). *Magtens former: sosiologiske perspektiver på statens møde med borgeren.* Hans Reitzels Forlag.

Norvoll, R. (2019). Sosiale avvik og sosial kontroll. I E. Brodtkorb & M. Rugkåsa (Red.), *Mellom mennesker og samfunn: sosiologi og sosialantropologi for helse-og sosialprofesjonene* (3.utg, s. 97-120). Gyldendal.

NOU 2009:8 (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet: kvalifisering til arbeid gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning.* Barne- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2009-08/id558007/?ch=4>

Regjeringen (u.å.). *Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet* (Bufdir). Hentet 11. april 2023 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dep/bfd/org/etater-og-virksomheter-under-barne-og-likestillingsdepartementet/barne--ungdoms--og-familieetaten/id418035/>

Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2019). *Barnevern i et minoritetsperspektiv: sosialt arbeid med barn og familier.* Gyldendal.

Røkenes, O. H. & Hanssen, P.-H. (2012). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3. utg.). Fagbokforlaget.

Kandidatnummer: 854

Siem, S. & Slettebø, T. (2007). Introduksjon. I S. Siem & T. Slettebø (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet* (s. 15-20). Universitetsforlaget.

Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utg.). Universitetsforlaget.

Slettebø, T. & Siem, S. (2007). Brukermedvirkning i barnevernet. I S. Siem & T. Slettebø (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet* (s. 21-45). Universitetsforlaget.

Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal akademisk.

Vedlegg:

Selvvalgt pensum Bachelor i Barnevern 2023
Bacheloroppgaven BV3900
500 sider til sammen

FORFATTER	TITTEL	FORLAG/ TIDSSKRIFT	ÅR	KAP./ SIDE	SIDE- TALL
Askheim, O. P.	Empowerment i helse- og sosialfaglig arbeid: floskel, styringsverktøy eller frigjøringsstrategi?	Gyldendal akademisk	2012	Kap. 4 s. 75-112	37
Askheim, O. P., & Andersen, J.	Brukermedvirkningens mange ansikter	Fagbokforlaget	2023	Kap. 2, 3 og 6 s. 14-25, s. 26-45, s. 85-103	48
Brodtkorp, E. & Rugkåsa, M.	Sosiologisk og sosialantropologisk tenkemåte	Gyldendal	2019	Kap. 1 s. 11-39	28
Hennum, N.	Barnevernsbarn i ekspertisesamfunn: tid for refleksjoner.	Gyldendal akademisk	2016	Kap. 7 s. 131-151	20
Jensen, G.	Brukermedvirkning og maktutøvelse: ungdom som medspiller og motspiller i barnevernet.	Tidsskriftet Norges Barnevern	2016	93(3-4) s. 304-320	16
Langsrud, E., Fauske H. & Lichtwarck, W.	Et maktperspektiv på «gode nok foreldre» i barnevernets kontekst	Tidsskriftet Norges Barnevern	2017	94(2), s. 126-138	12
Langsrud, E., Fauske H. & Lichtwarck, W.	Den barnevernsskapede virkelighet: Et sosialkonstruktivistisk perspektiv på det faktiske grunnlaget i	Tidsskrift for velferdsforskning	2019	22(1) s. 74-89	15

	barnevernets beslutninger.				
Norvoll, R.	Sosiale avvik og sosial kontroll	Gyldendal	2019	Kap. 4 s. 97-120	23
Røkenes, O. H. & Hanssen, P.H.	Bære eller briste: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker	Fagbokforlaget	2012	Kap. 1 og 2 s. 9 -69	60
Siem, S. & Slettebø, T.	Introduksjon	Universitetsforlaget	2007	Kap. 1 s. 15-20	5
Skau, G.	Mellom makt og hjelp	Universitetsforlaget	2013	Hele boka	169
Slettebø, T. & Siem, S.	Brukermedvirkning i barnevernet	Universitetsforlaget	2007	Kap. 2 s. 21-45	24
Thomassen, M.	Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag	Gyldendal akademisk	2006	Kap. 7 s. 175-194	19
TIL SAMMEN					476

Studenten skal ikke legge opp litteratur som har vært på pensum tidligere.